

Tomo F. Kraljić, Ljubljana:

Oslobodilački ratovi 1912 godine

Kumanovska bitka

Dinastija Obrenovića žalosno je završila svoju ulogu u životu Srbije i sviju južnih Slovena. Zbog svoje anacionalne politike i oslanjanja na germanske sile, koje su bile otvorene protivnice i zatirači svega onoga što je disalo i mislelo slovenski, morala je ova trula dinastija da padne. Ona je i pala. Morala je da odstupi svoje mesto dinastiji, koja je svojim životom i radom dokazala da je samo narodna i samo slovenska. Narodno predstavništvo kraljevine Srbije jednoglasno izabire kneza Petra Karađorđevića, koji se je u to vreme nalazio u Švicarskoj, za svoga kralja.

Kralj Petar vratio se je 1903 godine u Srbiju. Prolazeći krajevima južnih neoslobođenih Slovena svuda je bio burno pozdravljan, a oduševljena omladina već mu je tada klikkala: »Živeo jugoslovenski kralj!« Neoslobođeni Jugosloveni već su onda videli u njemu oličenje jugoslovenske misli i buduće jake jugoslovenske državne tvorevine. Videli su u njemu zalog bolje i lepše budućnosti sviju Jugoslovena.

Kralju Petru, po krunisanju za srpskog kralja, bila je glavna i osnovna misao da Srbiju ponovno osloni na politiku Rusije, koja je u ono vreme bila zaštitnica sviju slovenskih državnica na Balkanu. Kad mu je to uspelo stvorio je nacrt kako će se balkanski narodi osloboditi kletih Osmanlija, koji su stolecima kao pijavice sisali krv srpskog dela našega naroda, zatirali mu ime, jezik i veru. Zbog toga stvara savez balkanskih država da se zajedničkim silama otresu ropstva i oslobode svoj narod i svoju domovinu. Stvaranjem saveza balkanskih država počinje grozničavo duhovno i oružano pripremanje za veliki dan obračuna, za oslobodilačke ratove. Ove pripreme iziskivale su duži broj godina da bi se malene, siromašne i slabo uređene državnice, mogle svestrano spremiti za velika i uzvišena dela, za junačke podvige potlačenih naroda.

Vreme, kad su se imale ogledati oružane snage balkanskih državnica i Turske carevine, palo je u jeseni 1912 godine. Tada su se udružene države Srbija, Crna Gora, Bugarska i Grčka osećale dovoljno jakim da se upuste u otvoreni rat s nadmoćnim neprijateljem. Crna Gora stupila je prva u okršaje s turskom vojskom, a njeni uspjesi osokolili su i druge savezničke sile. Nato naveste i druge saveznice rat Turskoj i upuštaju se u otvoreni boj.

Srbija mobilizira svoju vojsku dne 3 oktobra, 8 oktobra počinje koncentracija sviju ratnih snaga države, a 19 oktobra već se je srpska vojska počela da ogleda s protivničkom. Srpska vojska brojila je 356.348 vojnika sa 287.942 puške, 544 topa i 230 mitraljeza, a bila je podeljena u 3 armije s ibarskom vojskom i javorskom brigadom. Prvom armijom komandovao je tadašnji prestolonaslednik Srbije, a današnji naš kralj Aleksandar. Ova je armija po svojem broju i jačini bila najjača i ona je imala zadaću da se sukobi s glavnom turskom armijom na Ovčjem Polju. Do sukoba na Ovčjem Polju nije došlo, jer je Turska još pre svoje mobilizacije bacila na granicu, u smeru

Kumanova, svoja tri korpusa redovne vojske. Divizije I srpske armije srele su se s neprijateljskom kod Kumanova. 20, 21 i 22 oktobra bile su neke vrsti priprema za veliki boj, koji se je bližao. Dne 23 oktobra sukobila se je I armija srpske vojske s dvostruko jačim neprijateljem. Borba je bila strašna i krvava, gde je nož imao glavnu i odlučujuću reč. Srbi vođeni svojim dičnim komandantom, prestolonaslednikom Aleksandrom, puni elana i nadčovečje izdržljivosti, rasprše turske redove. U noći 23 na 24 oktobra ponovno navale Srbi na Turke sa sjajnim uspesima, a dne 24 posle uspehlih navala Srba, hametom potuku Turke, prisile ih na otstup i oslobode Kumanovo. Srbi ne popuštaju i nateraju Turke u divlji beg. U turskoj vojsci nastane panika i počne svaki bez reda da beži glavom bez obzira, samo da se spase. Ova sjajna pobeda srpskog oružja dala je potstrek i podigla klonule duhove bugarske vojske na reci Marici, da su i ovi svom svojom snagom uprli i razbili turske redove. Rasap turske vojske nije se mogao izbeći, pa je i slom bio neizbežan. Nastojanja i borbe savezničkih vojsaka bile su slavno okončane i okićene lavorovim vencima.

Jugoslovene unutar granica bivše Austro-Ugarske, koji su s neopisivim divljenjem pratili nadčovečje borbe svoje braće i divili se njihovim slavnim poredama, koje su se redale jedna za drugom, ove su pobede oduševile, probudile, osvestile i oni su u njima videli i pobede svojih nastojanja i stremljenja i skorašnje svoje oslobodenje.

Malena Srbija postaje Pijemont Jugoslovena. Svako od Hrvata, Slovenaca i neoslobođenih još Srba upirao je svoje oči u tu malenu, vitešku, junacku državicu i njenog dičnog vladara, velikog vojskovođu i Jugoslovena kralja Petra. Neoslobođeni Sloveni dižu ponosno svoje čelo, nacionalni ponos Slovena sve više i više raste, vera u oslobodenje i ujedinjenje sve se više učvršćuje. Svako nosi u duši i srcu misao potpunog jugoslovenskog oslobodenja i ujedinjenja, koje se je sve više bližalo, a kojem su prvi temelji udareni slavnom poredom srpske vojske kod Kumanova, u čije su temelje položene tisuće i tisuće telesa naših ponajboljih Jugoslovena.

Slava Vam i hvala, junaci i borci sa Kumanova, otkuda je granulo sunce nade, vere i slobode svima Jugoslovenima!

Grupa naših Sokola na sletu poljskog Sokolstva u Gdini u julu o. god.

Promene u načelništvu Saveza SKJ

Zbog narušenog zdravlja podao je br. Ivan Bajželj, bivši načelnik našega Saveza, ostavku na načelničkom mestu. Ostavka je rešenjem Ministra za fizičko vaspitanje od 27 septembra 1932 prihvaćena. Bivši načelnik br. Bajželj vrlo je dobro poznat našoj sokolskoj javnosti, pa i našim naraštajcima, po svojem predanom sokolskom radu i znanju, a osobito tehničkom. Starijim čitačima »Sokolića« poznat je i kao bivši urednik »Sokolića«, koji je uređivao lepi niz godina.

Istim rešenjem Ministra za fizičko vaspitanje postavljen je za saveznog načelnika br. Miroslav Ambrožič, dosadnji III zamenik načelnika. Na mesto br. Ambrožiča, kao III zam. načelnika, postavljen je br. Josip Jeras, urednik »Sokolića« i dosadnji tajnik Tehničkog odbora Saveza SKJ.

I br. Ambrožič i br. Jeras vrlo su dobro poznati svima pripadnicima našeg Sokolstva kao iskusni i prokušani sokolski radnici. Br. Ambrožič bio je načelnik Jugoslov. sokolskog saveza, a br. Jeras bio je savezni prosvetar u istom savezu.

Brat Miroslav Ambrožič,
načelnik Saveza SKJ

Laza Simeunović, Beograd:

Povodom dvadesetogodišnjice kumanovske bitke

Sedi gusar pevao je širom našeg naroda o kosovskoj trageniji, o apostolskom stradanju čestitoga kneza Lazara i njegovih div-junaka i pripremao je ljute osvjetnike: »junake bez straha i mane.«

Stizale su strahovite vesti o pokoljima hrišćana po Staroj Srbiji i Makedoniji.

Usadena klica za osvetom, ljubav prema braći i lepa narodna pesma učiniše i ovoga puta svoje... i trubač sa bojne Drine zasvirao je zbor. Iz pitome Šumadije krenuše ljuti osvjetnici i dve se vojske sudariše kod Kumanova. Otvoriše se vrata ka Kosovu.

Posle bitke narod je izrazio svoju radost rečima: »Za Kosovo—Kumanovo!«; a pesnik je, osvetivši narodnu snagu, zapevao:

»Stamble gordi, u more toni,
silna je ruka koja te goni!«

Prohujalo je dvadeset godina od kumanovske bitke, koja je slavu našeg oružja, naših junačkih srca i našu ljubav prema braći i domovini pronela širom sveta. Istorici će reći pravu reč o ovom velikom događaju, koji zaslu-

žuje da bude slavljen kroz ceo život Jugoslavena, jer je isti dao veru našem narodu u snagu da može kretati i dalje napred iz pobede u pobedu za slobodu i ostale braće. Ovu veru nije mogla da pokoleba ni albanska Golgota, ta gorka čaša iskušenja.

*

Mi Sokoli, braćo i sestre, držimo se čvrsto u kolu braće, koje je docnijim naporima, iza ove bitke, uvećano; snažimo ga duhom i telom da bi postalo nerazdvojno, jako i do kraja ispunilo zavet i nastojanje naših slavnihih predaka. Napajajmo se stalno istim duhom koji je vladao kod kosovskih osvetnika, i mislimo i na onu braću, koja se još nalaze pod tuđinskim jarmom. Težimo, braćo i sestre, da naše narodno kolo uvećamo, da bi bio potpun sklad i harmonija narodnoga jedinstva Jugoslavije.

Hajrudin Čurić, Sarajevo:

Dr. Miroslav Tirš

(Povodom 100 godišnjice rođenja)

Najpoznatije ime u istoriji Sokolstva je ime doktora Miroslava Tirša (17 septembra 1832 — 8 avgusta 1884). Rođen u veku narodnog, kulturnog i socijalno-ekonomskog preporoda, Tirš je u najranijoj svojoj mladosti postao i sam oduševljeni patriota, koji je u slobodi svoga naroda gledao jedini uslov za njegov napredak. Još kao dete, Tirš je ostao siročić bez oca i majke. Njegov ujak Kiršbaum uzeo je maloga Miroslava sebi u selo Vrutice, gde je završio osnovnu školu. Boravak u Vruticama i druženje s mladom, zdravom i nepokvarenom seoskom decom, bili su faktori, koji su uticali na Tirša, tako, da je u svojoj ranoj mladosti postao oduševljeni pristaša i pobornik demokratizma. Zahvaljujući pomoći drugoga svoga ujaka, Tirš je mogao da nastavi školovanje na gimnaziji u Pragu. Boravak u gimnaziji predstavlja značajne momente u istoriji Tirševog života. Kao gimnazijalac, Tirš se zanosio rimskom i grčkom istorijom, koju je iz dana u dan proučavao. Na taj je način došao do uverenja, da je potlačenom češkom narodu neophodno potrebno da ima fizički jake, moralno zdrave, umno razvijene i nacionalno svesne ljude, ako hoće da se oslobodi tuđinskog jarma, kojega je nosio još od Bele Gore. Veliki val francuske revolucije zatekao je mladoga Tirša u studentskoj legiji u Pragu, gde se borio iza barikada. Kao epilog češkom otporu sledio je krvavi desetgodišnji Bahov apsolutizam. Tirš je u tome razdoblju maturirao na češkom jeziku i upisao se na filozofijski fakultet. Radi slabih materijalnih prilika morao je da ide u Novo Jahimovo, gde je postao kućni učitelj dece jednoga tvorničara. Tu, u Jahimovu, Tirš se upoznao s Fignerom. Imajući na raspolaganju bogatu tvorničarevu knjižnicu, Tirš se marljivo spremao i 1860 doktorirao je na praškom filozofijskom fakultetu. Već u tome vremenu sazrela je bila u Tirševoj glavi misao o osnivanju jednog društva, koje će svoje članove odgajati fizički, duševno i nacionalno. Neprijatelj je bio prepreden, pa se moralo raditi veoma oprezno. Zato je Tirš 16 februara 1862 i osnovao »Praško gimnastičko društvo«, koje je formalno imalo čisto gimnastički karakter, a u stvari, i to potajno, omladina se u omeo društvu odgajala i duševno i nacionalno. Kroz dve godine, na predlog profesora dra Tonera, ovo je društvo dobilo naziv »Praški šokol«.

Tirš kao načelnik, a Figner kao starešina Praškog Sokola, dali su dušu i srce Sokolstvu. Kao tehnički vođa Tirš je bio nenadmašiv. Radio je i dan i noć. Stvorio je svoj sustav, kojega se danas drži čitavo Sokolstvo. Izradio je sokolsku terminologiju, sastavljao je vežbe, uveo žene i devojke u sokolske redove, pisao stručne članke i t. d. Najpoznatiji njegov članak je »Naš zadatak, smer i cilj«, koji je izišao 1871 u Tirševom »Sokolu« i za kojega je dr. Šajner rekao da je sokolsko evanđelje.

Iz Praga se sokolska misao raširila po čitavom Slovenstvu. Za svoga života Tirš je uspeo da organizuje prvi svesokolski slet u Pragu. Preveliki rad za Sokolstvo uništio je Tiršev organizam, radi čega je morao nekoliko puta ići na lečenje. Poslednji put otišao je u Tirol, odakle se nije ni vratio. Nesrećnim slučajem utopio se, 8 avgusta 1884, u reci Ahi. Tirševa smrt bila je veliki gubitak za Sokolstvo. Njegovi učenici

nastavili su njegov započeti rad i, zahvaljujući tome, danas je Sokolstvo najistaknutija slovenska organizacija. 17 septembra ove godine navršilo se 100 godina od Tirševog rođenja. Zahvalni češkoslovački narod proglasio je ovu godinu jubilarnom i priredio IX svesokolski slet u Pragu, gde su se pretstavnici slovenskih naroda, zagrljeni i oduševljeni sokolskim bratstvom, poklonili seni svoga velikoga učitelja i včde.

Na dan stogodišnjice zapalila se u Pragu vatra, odakle se prenela i u ostala mesta. Tako se na alegoriski način prikazalo širenje velike Tirševe sokolske misli.

V Prago — v Pragi!

Ker sem bila že večkrat v Pragi in imam tudi mnogo slik od tam, sem par dni pred odhodom povabila k sebi svoje naraščajnice, one, ki so bile javljene za zlet, da jim že naprej malo povem in pokažem o Pragi. Ko sem jih vodila po praških ulicah, namreč le po načrtu, ko sem jim kazala njihov stanovanje, a tam daleč še zletišče, ki že na karti zavzema tako ogromen prostor, so se jim oči širile od pričakovanja; zdaj je izpraševala ena, zdaj druga razne potankosti, imena ulic, spomenikov, da si vse bolj natanko zapomnijo, vedno bolj so se uživljale v Prago in kar dočakati niso mogle, da sta pretekla še dva dneva, ko smo sedli na vlak in se med burnim »Zdravo« klici odpeljali v zlato Prago! Ko so slišale o velikanskih pripravah za zlet, o dragih bratih Čehoslovakih in o gostoljubni Pragi, kako so l. 1926. slavno-stno bratski sprejeli jugoslovenski naraščaj, niso mogle dočakati ure, ko bomo prestopili avstrijsko mejo.

*

Horní Dvořište. Sokoličice in Sokoliči, naraščaj in članstvo v kroju, pa tudi dosti občinstva nas je dočakalo s cvetjem. Kmalu so bila okna ozaljšana z zelenjem in vrtnicami. Oči vseh naših mladih so gorele v silnem navdušenju, iz mnogih teh oči so se usule solze radosti, saj smo prispeli med drage brate in sestre, v našo drugo domovino. Začela se je pot, posuta z rožami in iskrenimi »Zdravo — Nazdar« klici, in ta je segala tja do Prage, dasi po številu ur dolga, vendar je minila kot sen, oziroma ta pot je bila začetek sanj, v katerih smo živeli v Pragi in iz katerih smo se prebujali šele po povratku v Ljubljano.

*

Praga. Dojem, ki ga napravi Praga, ko se človek prvokrat pripelje, je nepopisen, posebno še ob taki priliki. Ogromne množice ljudstva so se zbrale pred Wilsonovim kolodvorom, da pozdravijo jugoslovenski naraščaj, nado Sokolstva. Vse rože, ki smo jih prinesli iz domovine in ki smo jih dobili med vožnjo, smo razdali med navdušeno občinstvo, ki se je trgalo za rože, ki so jih metale mlade, a krepke roke jugoslovenskega naraščaja; toda kmalu, prehitro jih je zmanjkalo, tem krepkeje pa so vzklikala stotera grla dobrodoščilo našemu naraščaju, ki se je ves solzen zahvaljeval s svojim sokolskim »Zdravo«. Spreved je krenil po Sokolski ulici in ljudstvo se je stopilo z naraščajem tako, da je vsa širina ceste tvorila živo kačo, ki se je vila tja do Karlova, kjer je bil naraščaj nastanjen. Še enkrat so se zaorili klici ljudstva in že je stal ves naraščaj na dvorišču šole, kjer sta ga pozdravila brata Bukovský, starosta ČOS, in Gangl, I. podstarosta SKJ. Razpravljajoč živahno o vtisih prvega dne, so si posamezne skupine pripravljale vse potrebno za čim udobnejše ležišče. Kmalu pa je po sobah utihnilo, naša mladež je šla počivat, da bo vse naslednje dni čim bolj sveža, da si bo mogla čim več vtisov, dogodkov za vedno vtisniti v spomin.

*

Nedelja 26. junija. Ker je dopoldne začelo deževati, smo se z električno železnico odpeljale na zletišče. Pot pa je bila dolga, tako smo med potjo doživele celo to, da se nam je včasih že prikazalo soncece, in vsa slaba volja, ki jo je povzročil dež, je izginila. Fotografiran z vseh strani in nešteto krat, je ženski naraščaj vkorakal kot 4. točka programa na telovadišče. Dojem, ki ga je napravilo zletišče na posameznika, je bil različen. Sama, priznam, sem bila skoro razočarana. Mnogo sem prej čitala češke sokolske liste in sem si predstavljala, da bo večje. Seveda je bilo to le na prvi pogled! Ko pa sem pozneje videla, kako se po njem razlivajo čete naraščaja, namreč češkega in nato članstva, sem spoznala svoje prenaplo razočaranje. Zanimiv je bil pogled izpred glavne tribune, ko je vežbal naš naraščaj po številu moškega 200, ženskega 76, na telovadišču, kjer je bilo mesta za 17.000 telovadcev!

*

Torek, 28. junija. Ko si je ogledal grad, je bil naraščaj povabljen na čaj k dr. Alici Masarykovi. Bil je to svečan trenotek, ko je naraščaj vkorakal na vrt, kjer ga je pričakovala gostiteljica. Naraščajnik se ji je v izbranih besedah zahvalil za njeno pozornost. Sledila je prijetna zabava ob zvokih godbe. Bile so tam i Čehinje — naraščajnice in kmalu se je na vse strani slišalo prijateljsko kramljanje. Ko pa je godba zaszvirala Kolo in se ga je udeležila tudi sama gostiteljica, je doseglo veselje vrhunec. Pri raznih mizah je zadonelo veselo petje, v vrtu hradčanskem so se oglasile jugoslovenske pesmi, ki znajo tako prijetno povečati dobro voljo tistega, ki posluša, in onega, ki sam prepeva. Le prehitro je minilo to popoldne, še skromen defile pred gostiteljico in že je naraščaj hitel domov, da se odpočije za naslednji dan za povorko.

Sreda, 29. junija, dan naraščajske povorke. Točno ob 9. uri se je pričela povorka. Komaj so začeli korakati naši mladi borci, se je začulo živahno vzklikanje, ki nas je spremljalo skozi vso dolgo pot, po kateri se je vila množica vsega naraščaja. Krasen pogled je bil ob koncu Sokolske ulice na Muzej, kjer so bili zasedeni vsi prostorčki, spodaj pa so pozdravljale povorko skupine čehoslovaških narodnih noš. In vsi ti ljudje so dvigali v zrak svoje desnice, v katerih so bile zastavice, rože ali robci in nazdravljali mimoidoči mladini, ki je deloma že obdarovana s cvetjem, veselo odzdravljala sedaj na eno, sedaj na drugo stran. In Václavské náměstí! Ko je sprevod zavil ob spomeniku Sv. Václava navzdol, se mi je zdelo, da smo zašli med morje zastav, ki jih lahen vetrič usmerja proti sredini, da tam vzbudi novo valovanje rok vzdolž velikega trga in še daleč, daleč naprej! Vsa okna velikih palač in vseh hiš, na strehah, vsi prostorčki zasedeni, vse okrašeno z zelenjem in z zastavicami, vmes pa radostni obrazi, ki kličejo, dasi jih ne čujemo, a čutimo, veselo, bratsko dobrodošlico vsem tisočem, ki spodaj pred njimi korakajo naprej. In to nas spremlja po vseh ulicah! Srečnejši so tisti, ki stoje v ožjih ulicah v prvih vrstah. Ti stiskajo roke krajnikom, solze radosti se bleste na licih tisočev, ko gledajo, kako strumno koraka mimo njih mlada sokolska armada. Toda pred nami so že utihnili naraščajniki, kaj pomeni to? Bližamo se magistratu, kjer prisostvuje povorki predsednik čehoslovaške republike Masaryk s člani vlade, njegova hčerka, višji sokolski funkcionarji in ostale višje osebnosti. Strumno korakajo naši mladi Sokoli in mlade Sokolice, veselo nas vsi pozdravljajo in nam mahajo v pozdrav, težko se premaguje naša mladina, da ne dvigne desnice, da ne zavpije iz vsega grla: Živel Masaryk! Živela sokolska Praga, ki si nas tako bratsko sprejela kot rodne sinove in hčere! Toda še nekaj korakov in že stojimo tvoreč špalir češkemu naraščaju. Mimo nas korakajo naraščajniki, iz rok nam trgajo rože, njih in naši klici se zlivajo v veliko sokolsko pesem bratstva in medsebojne ljubezni. In nato še naraščajnice! Pesem se razlega dalje, mlada grla niso utrujena, mladina daje izraza svojim čuvstvom, sprejema vase v velikem in to zaklepa v svoje duše, da bo stalno nosila s seboj kot nekaj svetega, kar jim bo v življenju krepilo voljo in lajšalo morebitno trpljenje.

V bolnici. Eni moji naraščajnici je bilo slabo, zato sem jo šla opoldne obiskati v bolnico, kamor so jo od sprevoda pripeljali z rešilnim avtom. Bilo ji je bolje in obljubila sem ji, da pridem zvečer po nastopu po njo. Nastop je trajal precej časa in bila je že osma ura proč, ko sem stopila v bolniško sobo. Ta je imela 12 postelj, ki pa so bile vse zasedene po naraščajnicah. A ni bila ta soba edina! Komaj se malo razgledam po sobi, priteče k meni naraščajka Čehinja: »Sestra, prosim Te, mila sestra, vzemi me s seboj! Nocoj se moji odpeljejo. Kaj bom sama tu, a zdravnik me ne pusti.« Začela sem jo tolažiti in posrečilo se mi je, da sem jo pomirila. Tam me je zopet ena klicala k postelji. Hotela si je natanko ogledati moj slavnostni kroj. Hodila sem od postelje do postelje in tolažila z nasmehom, dasi bi se bila sama najrajši zjokala, ker so bile tam tako same uboge in zapuščene. Ko je prišel zdravnik, sem morala oditi, s solzami sem se poslovila od njih, za katere nisem mogla

storiti drugega, kot dati jim le par tolažilnih besedi. Ali so me razumele, mlade devojke, da bi bila iz srca rada kaj več naredila zanje, da pa so me ovirale le zdravnikove odredbe, ki se morajo spoštovati in upoštevati?

Četrtek, 30. junija, odhod. Kakor bi trenil, je minil ta krasni teden. Treba se je bilo pripraviti na odhod, toda nihče se do zadnjega ni resno zamislil v to besedo. Šele ko so stali na peronu in potem, ko so vstopili, so se nenadoma zgrožili radi resnice. Prago, milo sokolsko Prago, moramo ostaviti, za koliko časa, kedaj jo zopet ugledamo? Vsak si je pridobil znancev in znank, in ti vsi so sedaj poslednjič stiskali roke, naročali pozdrave vsem neznanim bratom in sestram v naši domovini. — Znak za odhod. Ali se res že vračamo? Čitam v začudenih očeh mladih Sokolov, oči napolnjujejo solze in ko vlak odpelje, se te solze utrinjajo. In kot so bile ob prihodu to solze radosti in pričakovanja, so sedaj to solze žalosti, obenem z njimi pa se poraja v mladih srcih ponos, da so sami doživeli resnično to veliko sokolsko slavnost — zlet ob priliki stoletnice rojstva ustanovitelja Sokolstva Miroslava Tyrša, ponos in pa velika vera v bodočnost. In vsi oni, ki so tako občutili to veliko slovesnost, vsi ti ne bodo izstopili iz naših vrst, ampak bodo še naprej, tistim, ki tega sami niso mogli doživeti, tolmačili veliko misel Sokolstva!

V dobi glavnih zletnih dni sem bila večkrat v pisarni Gospodarskega odseka, naraščajski oddelek. Bila je to pisarna, kjer so oddajali večjim in manjšim skupinam naraščajnikov, pa tudi dece, razna opravila na telovadišču, v garderobah, kuhinjah in drugod. Nosili so seveda posebne znake ne levi roki. Prijetno je bilo poslušati male dečke, pedenj-možičke, ko so poročali bratu o svojem delu in one zopet, ki še niso imeli teh znakov, kako so mledovali brata zanje, ker sicer jih nihče ne upošteva. In kako bistro vdano so jim gledale male očke! Bila sem priča, kako se je brat poslovil od naraščajnika, ki je končal svoje delo. »Zahvaljujem se Ti za delo, ki si ga smatral za sveto in si ga zato tudi vestno izvršil. Čez šest let boš že član in na svidenje zopet v gospodarskem odseku, kjer boš nadaljeval danes končano delo! Pojdi domov, pozdravi vse, ki so bili, in one, ki niso mogli priti na zlet! Nazdar!« in krepko mu je stisnil desnico. Od ponosa so se mlademu borcu svetile oči, ni mogel reči drugega: »Hvala, brat, na svidenje čez šest let!«, toda to je izrekel kot prisego, ki jo bo znal tudi izvršiti. — Naraščaj, posebno ljubljanski, pripravljaj se tudi ti že sedaj, da boš drugo leto ob priliki pokrajinskega zleta stal kot trdna, ali celo najtrdnjša opora bratom, ki bodo vodili glavne priprave za zlet!

Sokolska Praga bodi pozdravljena! Tudi članstvo se je težko ločilo od Tebe, toda edino v upanju, da nas boš čez šest let zopet tako bratsko kot letos sprejela v svoje naročje!

Majcan Ivo, Senj:

Ponosno napred za višim ciljevima!

Uveran sam da nema danas obrazovanog, — bolje rečeno, pametnog čoveka, koji ne bi želeo biti zdrav, jak i lep.

»Sokolstvo je prvo pozvano da sačuva svoj narod u onoj sveopćoj svežosti, koja ne dopušta narodima izumreti, da sačuva svoj narod u onoj čvrstoj snazi i kreposti, kod onog telesnog, duševnog i moralnog zdravlja, koje ne dozvoljava nikakvu pokvarenost, a s time i nikakvo natražnjaštvo, to najgore, pače ubilačko zločinsko na narodima!« Tako prikazuje dužnost Sokolstva njegov utemeljitelj Tirš.

Danas, kada smo slobodni, to je dužnost da čine i škole sa svim svojim nastavnicima. Nastavnici moraju biti sa svojim primerima, u školi i van škole, širitelji narodnog jedinstva, jugoslovenske državne misli.

Ne samo nastavnici nego i svi valjani građani naše domovine dužni su da rečima, još više primerima, upućuju svoje mlade.

Osobito danas moramo znati, da je mnogo narodnih potreba i neprilika što ih treba namiriti, mnogo zapreka, koje treba svladati i mnogo neprijatelja, koje moramo suzbiti.

Uveran sam, da bi i svi oni, koji govore u svojoj zagriženosti proti telesnog uzgoja želeli imati napred navedena telesna svojstva i, da bi se ipak s njima ponosili. — Ta zdravlje, jakost, energija, izdržljivost, odlučnost, smelost i moralna čistota uresom su svakoga čoveka. Mi dobro znamo i to, da svi oni koji danas govore proti javnih nastupa, bili ti sokolski ili školski, govore zato, jer je pravi Soko bio uvek nacionalan i nikada nije pitao kojeg si plemena ili kojoj veri pripadaš. Njemu je bilo glavno da si neporočan i nacionalno ispravan Sloven, koji ima dobru i iskrenu nameru upoznati se sa sokolskim načelima i ciljevima i shvatiti Slovenstvo i njegovu misiju u čovečanstvu, kako to Sokolstvo uči.

Mi znamo i to da je telovežba sa svojim prezirom prema svakoj mekoputnosti, mlitavosti, nemuževnosti i t. d. kadra povisiti snagu za radom i kod razmažene dece tako, da im i školski posao (učenje) omili, i tako prokrčiti put i drugim dobrim sklonostima. Mnogi znajući sve to, govore i proti školskih javnih vežba zato, jer je škola državna ustanova.

Ali uza sve zapreke i sav bes naših protivnika, uspešno krčimo put nacionalnom osvešćivanju našeg naroda. Nas to ne smeta, jer imamo određeni cilj, kojemu se neustrašivo i smelo primičemo. Ne gledajući ni levo ni desno, već usmerivši naš pogled ravno u visine, stupamo ponosno napred za višim idealima, koji oplemenjuju čoveka.

○ smučarstvu

Evropske su smučke, kako se čini, vrlo stare, a došle su, po svoj prilici, iz Azije preko Finske u Skandinaviju. Već stare germanske mitološke priče i junačke pesme pričaju i pevaju o umetnosti klizanja preko snežna polja. Najstarija smučka biće sigurno ona, što se našla prošlog leta u Norveškoj, duboko u tresetištu. Stručnjaci tvrde, da joj je 2500 godina, a potseća vrlo na današnje moderne vrste smučli. Geografska dela iz 16 i 17 veka govore već o svim pojedinostima glede vrste i upotrebe smučaka, a najstarija poznata smučarska slika nalazi se na nekom kamenu s runskim slovima blizu Upsale u Švedskoj. Prilično nacrtani smučar na tom kamenu je lovac s lukom u ruci. Biće da se služio čovek smučkama kroz stoleća pre svega u lovu. Ma da stare priče i pesme govore o takmičenju, dakle o sportskom smučanju, ma da se seljak u gorenjskom delu Kranjske služio već u 17 veku smučkama, ma da od 13 veka dalje sve do našeg vremena čujemo o čitavim vojničkim smučarskim bataljonima, ipak su vesti o sportskom smučanju vrlo oskudne. Čini se, da je u tom pogledu važna godina 1767, kad se u Kristianiji vršila prva smučarska utakmica s nagradama. Ali prođe opet gotovo 100 godina od tog događaja do nove slične vesti. Od tada dalje taj sport stalno napreduje u svojoj evropskoj domovini, u Norveškoj: u Trondhjemu uređena je 1862 godine prva izložba, 1866 osnovano je prvo smučarsko društvo, krajem sedamdesetih godina vršili su se već posebni smučarski kursevi. Tako se taj lep sport najviše razvio u Norveškoj, a u novije vreme ni druge države neće da zaostanu, pa ni naša Jugoslavija. I ona se može pohvaliti lepim uspesima u tom sportu, ne samo na utakmicama kod kuće, već i u inostranstvu. Najlepši, najugodniji teren za razvitak toga sporta kod nas sigurno je u dravskoj banovini, u našim alpskim predelima, gde ima taj sport već svoju tradiciju, i na Pohorju. (Mislim da bi bilo u redu, već radi tradicije, da se služimo samo domaćim izrazima: smuč (smučka) ž. r., smučar, smučati, smučanje, smučina, a ne tuđicama: ski, skijanja i t. d.)

RČ.

Čovek

Nekada je ovaj mali brežuljak bio sasvim gô i bez jednoga drveta; zato su ga i zvali goli breg. Danas je pošumljen, pun je raznoga cveća i lipa između kojih se dižu nebrojeni krstovi. To je varoško groblje.

Vredna ruka grobara Jevrema svega ga je prekopala. Dok je još bio mlad počeo je, uz oca crkvenjaka, da kopa. Bio je po potrebi i grobar, jer je bila varoš manja nego sada: jedva da je brojala nekoliko stotina ljudi.

Iza očeve smrti Jevrem je postao grobar. Bilo mu je dvadest i pet godina, kada je počeo da kopa. Bio je mlad, zdrav i snažan.

Za čitavog svog života on je samo kopao. Zakopao je i ženu svoju, za koju vele da je umrla od straha što je stanovala na groblju.

Oženio se je i po drugi put, ali posle nekoliko godina zakopao je i nju. Ostao je udovac i po drugi put, ali sa troje dece više.

Godine su prolazile kao nošene, zavladała je bolest, strašna bolest od koje je svet umirao, a Jevrem je samo zakapao ne misleći na ništa.

Jednoga dana razbolela mu se najstarija kći, a posle nekoliko dana iznesoše je ljudi iz kuće mrtvu i položiliše u grobnicu, koju je sam iskopao.

Pokapljujući tako decu jedno za drugim, pokopao je svu decu, što su mu ostavile obe žene. Ostao je samac, jedini živi čovek koji je noćivao u kućici na groblju.

Po danu je obilazio grobove, zasađivao voćke. Umoran bi se vraćao kući sedajući na klupu pred vratima. Malo bi sedeo, pa bi se digao i niz breg uputio u varoš. Iz varoši vratio bi se tek drugi dan bez pare u džepu, sav zamazan, blatan i pijan. To bi se ponavljalo obično uvek kad bi otišao u varoš.

Ali pre tri godine zavladała ga neka bolest, koja mu nije dala disati, gušila ga je, te je samo kašljao.

I Jevrem je promenio način života. Po danu je radio na groblju, podrezivao voćke, ograđivao, redio grobove, a u večer išao bi u crkvu, koja je bila na groblju. I dugo se molio...

Dani su prolazili, on je iznemogao, a bolest ga je svakim danom sve jače i jače stezala za vrat.

Jednoga dana kada je legao u postelju nije se više ni digao.

Došli su novi ljudi i kola, koja će Jevrema da voze u bolnicu. Kada je Jevrem video novoga grobara, koji će da ga zameni u poslu i prepoznao u njemu svoga prijatelja, stresao se i lagano zatvorio oči. Umro je.

Drugi dan, dok je zvono sa varoške crkve tuklo u jednu stranu i najavljivalo smrt starog grobara, dotle je novi grobar kopao prvu grobnicu.

Ciril Crha — načelnik

(Odlomek sokolskega romana. Prevel iz češčine br. dr. B. Mihalič)

O, bože naš, naš pravi bože, sliši nas! Ti Bog siromakov, ki ne oblačiš svojih oltarjev v zlato, svojih duhovnikov v svilo, ki kraljuješ v lepoti narode in utripu preprostih src, ti veliki Bog svobode daj nam dar, da bomo umeli govoriti temu ljudstvu in videl boš, da ne bo mogel kak prebrihten gospodič, ki v svojem življenju še ni bil med tem ljudstvom in je o njemu morda le čital v kavarni, z visokega govoriti:

»Sokolstvo je krenilo s tira, na katerega ga je postavil Tyrš.«

Znova je donela zemlja pod vračajočo se četo, ljudje so prihajali iz hiš in mladina iz vsega mesta je vriskala: »Sokoli, Sokoli!«

Še do sobe za »boljše ljudi«, ali do kazina pri »Orlu« je segel ta hrup in še takšni gospodje kakor gospod poštar, pivovarnar in drugi so tekli k oknu gledat.

Velečastiti gospod pa ni šel.

Vzklikanje »Sokoli« ga je spomnilo, da ima nekaj na srcu; sklonil se je k svojemu sosedu, gospodu nadučitelju in s pritajenim glasom zašepnil:

»Gospod nadučitelj! Ta gospod Crha mi ne ugaja! Ali ste mu povedali?«

»Nisem, velečastiti! Bilo bi zastoj. Kar se tega tiče, ima glavo kot železo.«

»No, dobro! Prav! Mi smo storili svojo dolžnost. Sam naj si pripiše, če kaj pride! Čudim se, res se čudim, tako čeden fant je bil! Da se druží s takimi — no — povejte sami! Kdo pa je v tem Sokolu? — delavec, strojnik, krojač — pa s takimi —. Pa o Komenskem, o Husu jim baje razklada! Toda naj le pazi! Mi nismo začeli — od same jeze toliko da ni zavpil.

A na srečo so se ostali gospodje zopet vračali — »imam dva aduta«, je naznanil velečastiti gospod s tako pojočim glasom, da o jezi ni bilo ne duha ne sluha.

IV.

Končno so se Crha in njegovi dočakali župnega zleta.

Kako so se veselili, koliko nagovorili, in že je tu! Morali so na pot na vse zgodaj, še v temi, z vozom, a šli so z veseljem. Zvezde so jim svetile na pot in hladno je bilo, a kaj so oni marali za hlad!

Proste so znali, a za drog so si nesli smole s seboj!

Zato so veselo zasedli vozove in se odpeljali. Zapeli so, malo pokadili, malo podražili drug drugega in že so bili na mestu.

Tam je bilo že vse polno Sokolov, praporov in godb, Trhovšani pa koj veselo med nje. Tu je klical znanec, tam so dajali značke, drugod zopet prodajali jestvine, no, bil si v vrvežu kakor na sejmu.

Tudi sonce je bilo kakor nalašč.

Grelo in sijalo je tako milo, da je ves svet vriskal. Ljudje — ptiči — metulji. — Morda je vse to imelo zlet!

Ferdo je napravil pri poljubnih vzklopko s podprijemom do razovke v opori na obeh laktih. Dolgo se je trudil, pa ni šla za nobeno ceno.

Tokrat pa kakor namazano! Morda bi samemu zlodeju rep izpulil.

Dolgo že niso šli Trhovčani z zleta tako dobre volje. Ščebetali so kakor vrabci, včasí so trije govorili naenkrat, da bi si takoj povedali vse, kaj je kdo kje videl in kaj se je kje zgodilo. Le Crha ni govoril. Zamišljeno je sedel vzadaj, pušil kratko pipico in bil na videz zadovoljen. A v resnici ni bil, če bi ga bolje opazoval, bi videl, kako je parkrat močno potegnil iz svoje pipice. To je storil vedno, kadar se je spomnil na kaj neprijetnega. Ni bilo tega mnogo, a za Sokole vendar dovolj.

Vsega mladini ni mogel opravičiti.

Mladina greši nevede! Naivno, da se često še zasmješ. Tu pa se je že poznal namen. Namen, izvirajoč iz slabo razumevanega sokolstva, o katerem mnogi mislijo, da znači robotost, robotost naproti vsemu nežnejšemu.

Saj je Crha videl, kako se je marsikateri silil mnogo govoriti, da bi se zdelo, da za nežnost ni pristopen — da je vojak, da zanj kaj takega ni.

Drugi zopet so se delali robate.

Niti v vsakdanji obleki se ne zvalijo na travo tako, kakor sedaj — v sokolskem kroju.

In ta fant s tem škornjem!

Tak čeden kodravček, hodi doma gotovo načičkan kakor kaka gospodična, tu pa je hodil okoli z odtrganim pasom od škornjev! Pa še kako ponosno!

Pa to robato naročevanje v gostilni! In na kolodvoru, kamor jih je spremil Švaba.

Istina, to izvira tudi iz zavesti množice, iz tako zvane duše mas, mi pa vendar nočemo biti masa!

No, o onih, ki so bili tako navdušeni, če so prišli do piva, da so samo blaženo cmokali, in o onih, ki jim je v vrsti ali na pohodu šlo vedno le to po glavi, kje bi ugledali kako »gladko lice«, niti ne govori! Saj to so le priveski, ki jih ima vsaka armada. Brž ko zavohajo, po čem diši, grejo k vragu. Crhi je bilo žal le onih fantov dobrih src, a zmedenih nazorov. Posebno tega kodravčka! Če bi le slutil, kako smešen je bil videti. Crha je sam zardel zanj, ko je pomislil, kako bi bil fant ves pobit, če bi mu kdo odkril njegovo vedenje in rekel: Ljubi moj, ti nisi junak. Saj tebi ne zadošča zavest, da si izvršil vse dolžnosti, nego bi rad na sebe opozoril, s tem, da si se načičkal kakor kaka spogledljivka! »To pride od tega!« je razmišljal Crha. »Reklo se je: Sokolstvo je vojska, nihče pa ni povedal, kakšna in zakaj. Bratje pa, čim so v krojih — so vojaki! Če bi Tyrš to vedel! On — učitelj etike! Toda našim bom že to razložil.«

Res jim je razložil — na članskem sestanku naslednji teden.

Za dvema drugima, ki sta čitala izbrane češke povesti, je prišel na vrsto Crha z nagovorom »O sokolski misli.« —

Sam si ga je sestavil in bil si je v svesti, da se ne moti. Govoril je:

»Na žarkem, sončnem jugu, ležečem malo proti vzhodu, tej zibelki človeštva in vse izobrazbe, se razprošira dežela, nazvana dandanes Grčija, prej Helada, naseljena z Grki — Heleni.

Pokrajina je gorata, toda po obronkih in dolinah rastejo oljke, rože, vino, oranže in citrone, če dodamo, da se nad vsem tem spenja krasno, azurno jasno nebo, vemo takoj, da je to dežela smehljaja in pravljic, kjer more duša občutiti krasoto in zavreči vse nizkotno.

V teh krajih pa je tudi rasel rod, ki je umel ceniti lepoto. Od telesa in pohištva pa do zgovornje besede je vse moralo dihati krasoto.

— »Le v lepem telesu more bivati lep duh«, so učili in na ta temelj postavili vso vzgojo. Ze v detetu so z zgodnjo telovadbo budili čut za lepe telesne linije, a čim je bil ta čut vzbujen, se ni dal več zatreti in je povsod klical po lepoti. Krasne so bile stavbe tega ljudstva, diven njegov jezik.

Skratka — krakota je bila na Grškem doma, kako so jo znali gojiti, kake značaje je rodila Grška!

— »Potnik, sporoči Lakedemoncem, da tu ležimo mrtvi, kakor je velel domovine ukaz.« je vdolbeno v mramor, ki naj oznanja hrabrost kralja Leonida in njegovih tovarišev v obrambi domovine pred onečaščenjem barbarov. Aristides in Sokrates bosta na veke vzora državljanjskih čednosti.

Do današnjega dne mora proučevati zgodovino tedanjih Grkov, kdor hoče spoznati pravo lepoto. Tudi naš Tyrš kot učitelj etike, z drugo besedo plemenitosti in čednosti, je moral študirati grško zgodovino. Spoznavši pa, da prinaša srečo edino plemenito, k lepoti stremeče življenje, se je ogledal okrog po svojih bratih, po narodu, ali tudi oni korakajo s plemenitim življenjem k sreči.

Kaj je videl?

Bogataše, ki se v prvi polovici življenja ženejo samo za tem, kako bi s pijačo, jedjo in z nenravnimi zabavami pokvarili svoje zdravje, v drugi polovici pa, kako bi je zopet popravili.

Zivljenje onih srednjih pa se da povsem označiti z besedami:

On je možiček, ona je ženica.

Poleg tega, da je njen možiček, ima on še neko službico ali obrtek, in ona? Ona — moj Bog! Ali ni dovolj, da zna speči račke kakor torto in cmoke, da se kar razsipljejo?

Skratka, on je možiček, ona je ženica.

In jedro naroda.

Živeč od mladih nog v bedi in težavah, ima zastrt pogled svoje duše, da niti ne ve, kje je življenjska sreča, in živi tja v en dan. Kako boli srce, če človek prečita Zolajev »Germinal« in si mora reči: »Preklete! Saj je pri nas prav tako!«

Kaj čuda, če je tak etik, v resnici ljubeč svoj narod, vzplamtel v strastni želji, da bi vzdignil svoj narod iz te mlakuže.

Prepričan, da se s telovadbo odpre pogled za telesno lepoto in s tem zopet za duševno plemenitost, je zbral okrog sebe ljudstvo iz vseh stanov in mu priporočil: Krepí se! Ko se s trudom povzpneš do telesne lepote, vzleti v višino kakor sokol, da spoznaš tudi duševno lepoto, ker le tako prideš do sreče na svetu. Tako je bilo ustanovljeno prvo sokolsko društvo. (Dalje)

Radoslav Kovač, Sirova Katalena kod Đurdevca:

Tri lovca

Tanka se bela maglica povijala s rana jutra nad zemljom. Kasnije se lagano dizala, tanjila se pod sunčanim zrakama i rasplinula u visini. Sunčane se zrake prolile na zemlju. Osvanuo je lep sunčani dan. Zemlja se šarenila kao prosjački kaput ukrašen sa stotinu zakrpa. Do zelenog pašnjaka žutio se strnokos, pa smeđa novopreorana zemlja i crvena krpa zrele hajdine. Na bregu se šarenila šuma.

Strnokosom su išla dva lovca: jedan malen, okrugao, obla lica, a drugi mršav i visok. Bakrenasti ga nos odaje da nije antialkoholičar.

Idu i šute. Pred njima njuškaju psi. Debeljko je sustao. Svaki čas briše znoj šarenom maramom i nezadovoljno mrmrlja. Sustao je pa želi da sednu negde u hladovinu i isprazne svoje naprtnjače, no dugonja neće niti da čuje dok ne ubiju zeca. Uto zalaju psi. Poterali su zeca.

»Bum« — odapne dugonja. Oranica se zapraši iza zeca, a zec trči dalje.

»Bum-bum«, oglase se dva hica jedan za drugim iz debeljkove puške, a zecu ništa.

»Dobio je, ranio sam ga« veli debeljko.

»Odbio si mu tri dlake s repa« ruga se dugonja.

Zec trči dalje, a psi ga ganjaju. Lagano ga stižu, a on skreće prema šumi da im se tamo izgubi. Iz šume izađe treći lovac osrednjega stasa, preplanula lica. Zec je trčao upravo prema njemu, smete se, i stao je neodlučno jedan čas. Taj ga lovac ubije jednim hicem, a njegov ga pas ščepa. Dotrče i druga dva psa. Svaki je hteo da ga odnese svojem gospodaru pa ga zgrabe i navlačili ga svaki na svoju stranu. Dugonja je dokazivao da ga je on svojim hicem ranio i da bi zec od te rane svakako pao. Debeljko je pokazivao ranu u stegnu gde je pogodio njegov hitac.

Pridošlica se podrugljivo smeškao, pa im reče: »Moj je hitac promašio« a onda nastavi: »Dva su ga hica pogodila no niti jedan nije bio smrtonosan tek oba zajedno zadala su mu smrt.« — Debeljko je zadovoljno tr'o ruke: »Znao sam da moj hitac ne promaši.«

»Bio sam siguran za svoj hitac« ponosno reče dugonja.

Prepirka je bila gotova. Potraže mesto da počinu.

Posedaju u šumi oko debelog panja. Debeljko je razvezao naprtnjaču i vadio razna jela. Naslagao je celo brdo na panj. Dugonja je izvlačio iz svoje naprtnjače nekoliko boca s dugačkim grlom te ih oprezno poslagao na zemlju. Ponude i neznanca. Dadoše se na posao. Debeljko je dugo žvakao. Oznojio se kod jela kao i pre kod hoda. Neprestano je morao brisati znoj. Dugonja se brzo najeo pa je svaki čas dobrano povlačio iz boce, a boca je imala usko grlo pa nije mogao pravo gutnuti.

Raspripovedali se.

Debeljko se hvalio da je izvrstan lovac. Od njegovih hitaca padaju zečevi kao kruške, te ih više puta i tri goniča jedva mogu nositi. Dugonja ga je omalovažavao. On je bolji lovac. U najbržem letu ubije pticu. Pokažite mu kojugod suhu grančicu na vrhu hrasta. Jednim je hicem skine, no sudeći

po njegovim drhtavim rukama i upaljenim suznim očima nije to bilo verovatno. Debeljko nije mogao slušati hvalisanje dugonje pa da ga prekine obratio se strancu: »Bavite li se dugo lovom?«

»Od malena« odgovori lovac.

»Pričajte nam koji vaš lovački doživljaj« umoli ga debeli.

»Bio sam dvorski lovac kod kneza T.« počne neznanac. »Jedne godine išao je moj gospodar u lov u Afriku pa je i mene poveo. Jednom smo noćevali nedaleko neke piramide. Naložili smo vatru, jer se u daljini čula lavlja rika. Knez je spavao u šatoru, a ja sam raspirivao vatru i stražio. Oko ponoći vatra se po malo trnula. Rika lavova dolazila je sve bliže. Kružili su oko nas u sve manjim krugovima. Video sam kako im se svetle oči u mraku. Priprelim pušku pa što bog dade. Na sreću je upravo izašao mesec i ja opazim na 50 koraka dva lava. Svaki je dolazio s jedne strane piramide. Nanišanim i opalim. Tane je udarilo o oštar brid piramide, raspolovilo se. Svaka se polovica odbila na jednu stranu i ubila lava. Probudim gospodara. Ode-remo im kožu. Knez i danas čuva te kože u svojoj lovačkoj sobi.«

»Drugi dan,« nastavi pridošlica, »krenuli smo dalje. I taj sam dan bio srećan u lovu. Tek smo počeli loviti, a ja opazim lava i ubijem ga jednim hicem. S njim u naprtnjaču. Malo dalje vrebao je tigar na nas. I njega ubijem jednim hicem, pa ga spremim u naprtnjaču. Otešćala mi naprtnjača pa zato skrenemo prema najbližoj oazi da tamo počinemo. Kod oaze je paslo krdo slonova. Izaberem najvećega, nanišanim i — — —«

Debeljko, koji se pod konac pripovesti nervozno vrtio, skoči sada na noge, pograbi praznu bocu i zamahne na njega:

»Ako još i slona ubijete i strpate u vašu naprtnjaču ovom ću vas bocom po glavi!«

Neznanac se digne pa im reče: »Hteo sam vas uveriti da sam i ja dobar lovac« pa ode.

Majcan Ivo, Senj:

Svuda neka nas prati sokolska misao

Razgovarajući sa svojim naraštajcima, njihov prednjak Miloš im je uvek spremno odgovarao na razna pitanja o Sokolstvu, o njegovom uticaju i ulozi koju vrši u telesnom, duševnom i moralnom uzgajanju naroda, razvijajući u njemu nacionalnu svest i ljubav za Slovenstvo. Tako je i na pitanje, kada je prvi put stupio u Soko odgovorio: »To bejaše pre svetskoga rata; tamo u onoj lepoj i dragoj i od Jugoslavije otrgnutoj zemlji; u Poli stupih u junačko i ponosno sokolsko kolo! Već tada pre 2 god., bejaše nas lepi broj Sokola i Sokolića, a svakim danom pridolažahu novi, mladi Sokolići, naš ponos i naša budućnost, koji pojačavahu naše čvrste redove i koji uvek ponosno i samosvesno isticahu svoju pripadnost Sokolstvu i Slovenstvu.

Već u mladim godinama postajasma Sokoli dušom i telom i izbegavasmone, koji uništavahu svoje zdravlje i mladu životnu energiju alkoholom, nikotinom i dangubom po raznim zakutnim mestima, mračnim i zadimljenim gostionicama i kavanama.

Vežbe i sokolska predavanja pohađasmone redovito i marljivo, a niko ne izostajaše s akademija i javnih vežba, jer biti Soko, a ne osećati u sebi sokolske discipline — nedostojno je Sokola. Jer Soko, a naročito Sokolić-naraštajac, koji se istom sprema da postane pravi Soko, a ne oseća u sebi potrebe da se podvrgava sokolskoj disciplini, kojoj se svojevoljno podvrgao — pokazuje svoju slabu volju, nemarnost, površnost i neshvaćanje sokolskih dužnosti« završi Miloš. —

»Je li bilo mnogo Sokola i jesu li bili bolji od nas u ono vreme?« upitahu naraštajci.

»Slušajte što ću vam reći!« nastavi Miloš: »Teško je i opasno bilo u ono vreme biti Soko, pogotovo državnim činovnicima i đacima, jer je sva

državna vlast išla za tim, da uništi našu organizaciju, da zapreči nama Jugoslovenima i ostalim podjarmljenim Slovenima svestrano uzgajanje i buđenje nacionalne svesti. Ali dobra volja i narodni ponos su i tada pobeđivali, jer su Sokoli bili ustrajni, izdržljivi i nesebični.

Danas, kada smo slobodni i ujedinjeni u narodnoj državi, lako je biti Soko, jer nas i država potpomaže i daje potstreka u borbi i radu za ostvarenje plemenitih ciljeva, koji uzdižu Sokolstvo priznavajući mu i prepuštajući glavnu ulogu u preporadanju Slovenstva.

U ono vreme sam uvek i svakom zgodom videvao mladoga Sokolića Uroša, kako se najrade družio s onim svojim prijateljima i saučenicima, koji su vežbali u Sokolu. S njima se šetao i igrao, s njima je dolazio i u sokolanu i ostalo slobodno vreme je s njima provodio.

Na to će naraštajac Stanko, kojemu je svaka reč ozvanjala snagom i mladenačkim zanosom, a srce drhtalo od uzbuđenosti: »Šada vidimo i znamo kako smo srećni i kako moramo biti zahvalni svima, koji su radili za naše oslobođenje i ujedinjenje. Mi dobro osećamo, da nije Jugoslavija stvorena preko noći kojekakvim rečima, nego radom, teškim i dugim radom, i pregaranjima!«

»Tako je, draga braćo!« nastavi Miloš. — »Zato i vama mora uvek ležati na srcu njezin opstanak, njezina moć i budućnost. Uvek mora zaokupljati vaše misli i zagrejavati vašu dušu misao i ideja, koja je dizala i mladoga Uroša. Ta misao je uvek sveža, ona je uvek u cvatu i razvitku, kao i vaš mladi život, samo što naš život ima granica, a ona ih nema. Ona vas mora svuda pratiti i obogaćivati vašu životnu energiju, ma nalazili se bilo s kime i gde mu drago: s prijateljima ili neprijateljima, u svojoj domovini ili u tuđini. — Nju morate imati uvek pred očima i osećati je u sebi, ona mora biti deo vas samih. Sva vaša nastojanja treba da su posvećena njenom ostvarenju, bilo da se osećate zadovoljnima i nagrađenima za svoj nesebični nacionalni rad, bilo da vas sapinje i pritište nevolja. — Uvek, uvek neka ona uzdiže vašu dušu i neka vas na svojim snažnim krilima ponese visoko iznad sebičnosti, gde ćete moći nesmetano vladati vašim osećajima i poletno raditi za opće dobro svoga naroda i svoje drage države.«

Miljko Jeftimijades, Beograd:

Uspomena iz rata

Dve ljubavi

Ispred odmornih i mnogobrojnih bugarskih trupa naše jedinice su morale da se pohvale, ostavljajući zaštitnička odeljenja da zadržavaju nadiranje neprijatelja. Kroz tiho rominjanje kiše prošla su već i poslednja odeljenja pustim ulicama grada, a ostalo je izbezumljeno građanstvo zatvoreno po kućama, da očekuje teške dane ropstva. Po varoši odjekivali su sa vremena na vreme pucnji i čuli se fijuci granata i puščanih zrna.

Odjedared pojavi se, praćeno puščanom paljbom, jedno naše zaštitničko odeljenje od osam vojnika s jednim oficijerom. Za njima je jurila jedna seljančica od svojih sedam do osam godina i vikala na sav glas:

»Tata, tata, plašim se Bugara! Vodi i mene u rat!«

Jedan se vojnik izdvoji od ostalih, pojuri detetu, diže ga, poljubi, zagleda mu se u oči i reče:

»Ne! Ti se vrati u selo, a ja moram da idem sam!«

I niz opuštene brkove skotrljaše mu se nekoliko suza.

»Tata, ti me više ne voleš!« — poviče dete.

Posle toga vojnik prigrli dete jače i dok su kuršumi oko njega fijukali, on odjuri za ostalima noseći dete u jednoj, a pušku u drugoj ruci.

Ratna sudbina jednog dobrovoljca Čehoslovaka

(Nastavak)

Joško se je zgurio pod krovom kao mačak. Srce mu je udaralo jako, prejako, bojao se je da bi ga mogli čuti njegovi progonitelji. Tu se dugo nije mogao zadržavati. Morao je skočiti. Ali kako i kuda?! A u toj tamnoj noći nije mogao da vidi ni zid. Kao da ga uopće ni nema. Kada je ponovno zagrmelo ustao je, sagnuo, a zatim se je rešio, pružio ruke unapred i skočio — u tamu. Skočio je srećno. Rukama je uhvatio rub zida, a brzim nogama odupro se i u tili čas bio je na drugoj strani. Ni sam nije znao kako je dugo leteo po zraku. Ali u tom trenutku uplašio se je silno, što će da bude s njim ako se pri padu rani i sruši. Zapevali bi mu pesmu!

Od silnog uzbuđenja beše zaboravio na dobre savete koje mu je dao Stodolka: nije mnogo trebalo da padne u šake nemačkoj straži. Ali ipak tu je opasnosti pravovremeno izbegao. A tada je počeo da beži kao da bi ga vile nosile. Za njim su streljali iz pušaka; streljali su samo da bi ga time uplašili. Srećan je bio što im je ipak izmakao, i to poslednji čas. Odmah je počeo da misli, što sada? Pred sobom imade železničku prugu, i tu treba da bude oprezan. Već je bio kod nje, bez predumišljanja poleteo je ravno prema karauli, iz koje je upravo zasijao plamen svetlosti. Stražar je otvorio vrata, da vidi zašto toliko pucaju. Joško se oprezno uklonio iz kruga svetlosti i poleteo dole i bacio se ravno u vodu. Za nj je bila velika sreća, da se je te noći počelo raspaljivati nevreme, jer bi inače stražar sigurno čuo njegovo pljuskanje po vodi i ušao bi mu u trag. Joško se nije mogao da odluči da izide iz vode. Izgledala mu je sigurnijom od suve zemlje, i zbog toga je junački plivao dalje sve dokle nije začuo lajanje pasa. To beše znak da se selo nalazi negde u blizini. Izišao je iz vode i sledio je lavežu. Malo zatim došao je do prvog kućerka, i tu je na nj navalio čopor pasa sa groznim lajanjem. Iz kuće je izišao bradati čovek: Joško je poleteo k njemu, te čvrsto ga zagrlio i u naglici mu objasnio ko je i što se s njim dešava. Srbijanac mu je potvrdio, da je to selo Ribari, ali da je i on u slaboj koži, pošto da je tu skoro i on sam pobegao iz austrijskog zarobljeništva, pa ni sam ne zna što će s njim da bude. Ali ipak odmah je bio pripravan i odveo je Joška k predsedniku općine Staniću. On je već znao što će i kako će. Njegovu je posetu već očekivao, pa mu je savetovao da kod njega ostane barem tri dana. Sakriće ga vrlo dobro, da bude bez brige, neće ga pronaći. Upozorio ga je da odmah ne ide dalje, pošto drugde neće naći uslužnih ljudi, pošto su svi ustravljeni i svako se boji za svoju kožu. Niko mu ne bi ništa dao, pa mu je savetovao, da je bolje ako pričekava.

Dok su se tako dogovarali već je neko pokucao na vrata i javio da dolazi patrolja na konjima iz Jagodine, te pretražuje cestu i kuće. Joško je poskočio i hteo da beži. Predsednik mu je odmah dao stare čakšire, ovčiji ogrtač i opanke, a njegove stare prnje nekuda sakrio, a drugi da će ih dan nekamo zakopati. Joška je odveo vani u tamu. Naučio ga je, da bude oprezan, da se nikada i nigde ne izdaje za srpskog oficira ili za dobrovoljca, pošto bi ga ljudi tada mogli da izdadu. Ljudi se, naime, strašno boje Austrijanaca i Nemaca, i zato se čuvaju. Narod je potlačen i izbegava svaku stvar koja bi mogla da izazove sumnju. Stoga — pazi! Pružio mu je desnicu, poverio ga svojem sinu i onom čoveku, te se vratio u kuću, da bi ga jahači našli kod kuće. Ova dvojica trebali su da Joška isprate do mlina, na reci Moravi, prevesti ga preko vode i pustiti ga. Ali još pred mlinom prenuo se je stari pratilac Joškov i zadržao ih. Zamalo da nisu pali u šake austrijskoj patrolji. Pritajili su se na mestu gde su bili i pričekali da ih je patrolja mimoišla. Tek zatim usudili su se da produže put mlina.

Tu su kraj ognjišta našli starog slepca. Taj ih sam nije mogao prevesti, a sin mu negde beše u selu, pa reče, da čekaju. — »A koji ste vi?« — Mladić

je bio veseo samo da bi se mogao podičiti sa svojim doživljajima pa je poverio slepcu koga imadu sobom. Slepí mlinar očividno se je prenuo i grozan strah odrazio mu se je na licu. Ako bi sada naišla straža kakova bi se nesreća desila! Dugo su čekali na sina, ali ga nije bilo. Stari bradonja, koji više nije mogao čekati, otišao je, jer da pre zore mora biti kod kuće, da ga ne bi ko spazio, kod kuće da ima ženu i decu. Pretsednikov sin postao je nepoverljiv i savetovao je Jošku, da je najbolje ako se vrati k njima, da će ga otac njegov sakriti. Ali Joško o tom nije hteo ni da čuje. I tako su se na kraju odlučili, da pođu do vode, na reci, malo niže živi ribar, koji imade šajku i može da ih prevede.

Pošli su do ribara i obazrivo pokucali na vrata. Dugo se niko nije javljao. Ali ipak se je posle dugog čekanja neko približio vratima: »Ko je?« Mladić je šanuo, da otvori, da je tu srpski oficir i moli da ga prevede. Ribar je obazrivo otvorio vrata, okresao vatru, posvetlio Joška, odmerio od glave do pete, ali nikako da ga prevede. Joško ga je molio i zaklinjao, da nikako ne odlaže, pošto ne može da čeka, neka svakako stupi do lade. Ribar beše oprezan. Pričinilo mu se da tu nije sve u redu. Taj oficir izgleda da nije srpski čovek, ne govori kao mi. Vrag bi ga znao, moguće da je austrijski uhoda koji ga izaziva i pokušava da ga uhvati na rdavom delu. Joško nije umeo da se snade i zbog toga mu je priznao ko je i što mu se je desilo, ali ni s time sebi nikako nije pomogao. Ribar se je uplašio i postao samo nepoverljiviji. »Ako si oficir imaš para. Plati, pa da te prevedem! Ili pričekaj do jutra.« Tražio je dva dinara.

Joško se je tada setio da imade na ruci časovnik, koji mu nikad nisu bili oduzeli. Odvezao ga je i predao nepredusretljivom ribaru. Ovaj ga je prislunuo na uho, nasmešio se i rekao, da ne ide, zbog toga o prevozu nije hteo ni da čuje. Trebalo je mnogo dok su ga ubedili, da se časovnik može za male pare popraviti. Vredi svakako više od dva dinara. Sporo se je uredio i otišao sa Joškom k reci.

Pretsednikov sin pružio je Jošku ruku, zaželeo mu srećan put i povratio se svojoj kući. Ribaru se ni sada ama ništa nije hitalo. Čim su seli u šajci tražio je duvan i cigaretni papir. Joško mu je dao oboje, samo da bi došao do druge obale. Nije dugo nosio predsednikov dar.

Na drugoj obali Joško je odmah skočio na kopno i nastojao je da se što pre udalji od reke. Jer tu je bilo opasno. Mimo je prolazila glavna cesta za Niš i dalje prema jugu. Svakog su dana marširala vojnička odeljenja, vojna kola nizala su se u duge redove. Nije bilo teško pomisliti da bi neko mogao obratiti pažnju na nj. Nije dugo prošlo i stiže u neko selo, gde su mu pokazali dalji put. Iza sela nalazilo se je groblje i na njemu su još zarana naricale žene za umrlim rodacima. Joško se je setio kako je takovo naricanje čuo u Nišu blizu kasarne, i pomislio je na sve svoje poznanike koje je napustio u Prokoplju, ko zna kako se sada provode. Žalosni napevi učinili su na nj silan utisak, pak je zbog toga naglo pobegao otuda. Stiže do neke kuće iz koje je dolazilo svetlo u jutarnji sumrak. Kroz prozor je provirio u kolibu, a pre nego što mu je bilo moguće da nagovori ženu koja je tu nešto kuhala, ona ga je spazila, zgrabila je sekiru, planula pred kuću i izderala se nad njim: ko je i što tu traži. Prosto nije htela da veruje Jošku, koji joj je objasnio da ju je hteo samo pitati za put, jer kad bi to bila istina ona bi ga odmah bila čula i ne bi tako sumljivo gledao. »Ti si mi hteo zapaliti kuću, a mene i decu si hteo da pobiješ, ti si mi običan razbojnik, kao što ih tu imade na gomile.« — Joško joj se kleo i zaklinjao ju živim Bogom, da se ne dere, jer da nije iz tih krajeva, da su mu ti krajevi nepoznati, te da joj neće učiniti nikakovu krivicu. »Da mi se ne makneš, tu da ostaneš dok ne dodu susedi da te predadu austrijskoj straži.« I odmah poslala decu susedima po pomoć.

Joško nije video drugi izlaz nego — beg. Pobegao je kroz polje i dugo je slušao očajno kricanje uplašene ženske. Ni sam ne bi znao kazati kako je dugo bežao i kuda je zašao; sigurno bi stradao da nije susreo nekog predusretljivog čoveka. Iz groblja je došla neka starija ženska. Ta mu je kazala, da nije daleko Jagodina. Jedva mršavi čas hoda. Joška je zazeblu na dnu srca od užasa. Kako bi im lako opet pao u šake! (Nastaviće se.)

Kralj Matjaž

Mladinska pravljica igra v treh dejanjih

Šesti prizor.

Kakor prej ter Borkovič in vila.

Vila, Borkovič (se vrmeta v dvorano; vila obstoji pri vratih, Borkovič pa stopi z mečem čez ramo pred Matjaža).

Borkovič: Tam sem opravil, zdaj bi pa rad še s teboj spregovoril končno besedo. Kajne, meč ti moram vrniti in ga nazaj v nožnico zasaditi?

Matjaž: Ne, ne! Meni bodo že vojaki skovali drugega, tega pa ti obdrži za spomin in pomoč iz raznih težkoč! Kadar boš v sokolskem domu z njim trikrat potkal ob tla, pa se bodo odprla pred teboj in ti vrgla na površino, kar si boš poštenega, potrebnega in koristnega pozelel za svoj narod.

Borkovič: Oho! To je pa silno imenitno in dragoceno darilo! Vendar bi mi bilo ljubše, ako bi zdajle vstal, s svojo četo odpotoval z menoj ter narodu ugodil želje, ki mu jih vzbuja v potrlih srcih tvoje imé!

Matjaž: Rad, rad bi že odrešil vas, a sami ste krivi, da še ni prišel tisti moj čas. Tu v svoji knjigi berem strašne reči. V smradu alkohola se bliskajo noži in teče kri. Prave bratske sloge in potrebne ljubezni ni. Zavist in samopašnost potiskata resnico in pravico v smeti. Vse to in še več drugih grdobj vas slabi in mori. Sovražniki pa se množe in krepe. Potrebno je, da se ves narod prerodi, kakor tale moja zlata knjižica vas pouči. (Poseže v miznico in mu da knjižico z zlatimi platnicami.) Ko se tako prerodite, pa se zopet pri meni oglasite!

Borkovič (se ozre na Cirila): Ciril, kaj pa tam čepiš? Pridi sem in se pripravi za odhod!

Ciril: Zaklad sem prejel od našega dobrotnega kralja, tak zaklad, da ga bo ves narod vesel.

Borkovič: Hahaha! Juhej — juhu! Jaz sem pa prejel še celo dva, ki sta dragocenejša od zlata! (Mu pokaže meč in zlato knjižico, ki jo nato spravi v žep.)

Škrat, Ciril (sta med tem položila zaklad v cekar in na vrhu vanj vsadila čudodajno cvetico).

Ciril (vstane, prime z eno roko cekar za ročaj, z drugo pa svetiljko ter oboje dvigne s tal): Joj, kako je zaklad težak! A korenjak, kakršen je naš Borkovič, ga bo nesel na meču čez ramo kakor lahkotni bič. (Prenese oboje k mizi in postavi cekar na tla pred Borkoviča. Nato odloži še svetiljko in stopi dalje k Čuvaju, prime za vrvico in zasučé z njo psa proti sebi.) Alo, Čuvaj, zdaj pa le urno na pot, ki ga bo nama kazal tvoj nos!

Čuvaj: Prav, prav! Saj bi res že rad doma spav. Hav — hav! Hvala, Matjaž, za vse, kar si mi dav! Zdaj pa spet zaspi in ostani nam zdrav!

Vila (stopi k mizi in pogleda v cekar): Naj pa še jaz nekaj dodam, saj še mnogo takih reči tam v stanovanju imám! (Sname z roke in vratu zlato zapestnico, prstane in verižico ter položi te lepotične predmete v cekar.) Tako! Zdaj je vse pripravljeno za vajin odhod. Lepa hvala za obisk, pa srečno pot! (Stopi nazaj k vratom.)

Ciril (stopi s psom nazaj pred mizo in dvigne svetiljko s tal).

Borkovič (vtakne meč skozi ročaja pri cekarju in ga dvigne na ramo tako, da se mu cekar naslanja na hrbet. Potem drži z eno roko meč, z drugo roko pa pobere svojo palico s tal; nato se globoko prikloni Matjažu, vili in pritlikavčku): Najlepša in najprisrčnejša hvala tudi vam vsem trem za vse, kar ste dobrega nama in našemu narodu storili v tem veličastnem domu! Pozdravljeni! Naj vas čuvajo in osrečujejo še tudi naprej mogočne nadzemeljske moči!

Vila (zavpije skozi okence na vratih vojacom): Vojaki, vaša rojaka odhajata! Zazvonite in zatrobite njima v slovo!

(Na levi zadoni pritrkovanje zvonov in godba trobent, ki svirajo sokolsko ko-račnico.)

Borkovič, Ciril, Čuvaj (odhajajo proti ozadju).

Vrtar (vstane, stopi k vratom in jih odpre na stežaj).

Zagrinjalo pade.

Naši pesnici

Mih. D. Petković, Brus:

Jugoslaviji!

Volimo te, draga Otadžbino čista, Tvoja vila danas po gorama kliče,
Zarad patnje tvoje velike i duge, A Adrijom plavom brodar smelo
Na tvom vedrom čelu jedna zvezda brodi...
blista, Dvoglav Beli Orô svud visoko niče...
Svetla kao suza posle teške tuge, Pobednu ti himnu sve peva slobodi!

Od Šare do Drave i hučnog Vardara,
I Bojane slavne i Dunava plava, —
Zvonko odjekuje naša pesma stara
Koja tvoje ime diže, vaskrsava, —
Otadžbino, majko s Šare i Triglava!...

Milojko Jeftimijades, Beograd:

Napred Sokole!

Napred u boj,
Sokole moj!
Ne sa mačem, ni paradom,
već sokolskim, pravim radom;
a na putu nek' te vodi
bratska ljubav ka slobodi.
Napred u boj,
Sokole moj!

Napred u boj,
Sokole moj!
Bistra oka, vedra čela,
a koraka laka, smela.
Din — dušmani zemlje lepe
od tvog rada neka strepe.
Napred u boj,
Sokole moj!

Napred u boj,
Sokole moj!
Svi od reda neka vide
kako Soko napred ide,
ne sa mačem, ni paradom,
već sokolskim pravim radom.
Napred u boj,
Sokole moj!

Gustav Strniša, Ljubljana:

Oblački

Zarja peče drobne hlebčke,
že jih polno je nebo,
prosil bi jo, tri naj da mi,
n'č poznalo se ne bo!

Enega bom dal očetu,
v rovu revež strada sam,
drugoga pa dobri mami
danes za njen god podam.

Tretjega s sestrom delil bom:
pol za vsakega, dovolj!
Zarja peče drobne hlebčke,
mene muči glad in bol.

Gustav Strniša, Ljubljana:

Junaki

V telesih naših moč domuje,
a druga moč ji ukazuje
in to je jasni naš razum.

Telesa naša so jeklena,
a naša srca so iskrena,
in naša zarja bistri um.

A kadar kličejo kresovi,
na naših hribih, že domovi
so zbirališča naših trum!

Saj če nas vabi domovina,
premaga v srcih moč edina
ta moč je — silni naš pogum!

Slobodan Živojinović, Trnjane:

Smrt brata Stevana Visokog

Urla orkan vrh srpskih zemalja;
žitna polja nemilosno hara,
vekovečne dubove obara,
nebom crne oblačine valja.
Pred njim cvili užasnuto borje,
drhti svilno u polju čadorje.

Mrak popao zažareno stenje.
Grom strahovno pomrčinom gudi,
munja stravu u kostima budi
pišuć plamom zlokobno znamenje.
Bedni se bri od strâ glave kriju,
plačne majke u grudi se biju.

Čuti čador sav od svile bele,
žalost ljuta tu vlastelu mori:
despot Stevan sa dušom se bori,
smrtne seni več ga obuzele...
Zato ječi orkan sa visina:
plače nebo Lazareva sina...

A kad minu noć teška, očajna
i plamen se vrh planina vinu,
čudna svetlost pod čadorom sinu —
prašom kose posu svita sjajna. —
Prhnu nebu, u svitanju dana,
hrabra duša Visokog Stevana...

A. Debeljak, Ljubljana:

Triglavski utrinek

Preži v večernem soncu po dolini
oblakov vitkih roj, ki se vrstijo
ko svetle ribe, kadar se drestijo.
Dejal bi človek: družni so delfini.

Morda pa prej so drzni zeppelinj,
iz pare, ki iz kamna in prsti jo
Narava daje, da iz nje brstijo
gosposki liki na okras sinjini?

Očak Triglav povzdignil je zastavo,
pod njim pa po snežišču črna pika
na videz nekam rine, se premika;
nikamor pa ne more stvor naprej.
Je to simbol ljudi, očak, povej!...
Očak skrivnostni vso si skrije glavo.

Slobodan Živojinović, Trnjane:

Sokoli

Dok bi dana i ljutih megdana
kojim guslar slavospeve vije,
dolažahu borci sa svih strana,
al nas niko pobedio nije!

Vični besmo i koplju i luku,
još kamenu sa ramena jaka;
slavni besmo u skoku i trku;
obarasmo sile od junaka.

Mač nosismo i pancire krute,
čistu srmu i dolame svilne;
jahali smo kroz gore smrknute
streljajući utve zlatokrilne.

Srca naša behu iskra živa,
pogled strela kad s tetive sleće;
sa ramena soko, ptica siva,
krila širi i smelo poleće.

Biće dana i biće megdana
dok se zemlja oko sunca kreće,
dolaziće borci sa svih strana,
al Sokole pobediti neće!

Gustav Strniša, Ljubljana:

Dež

Dež se je zaletel,
dolge vrvi spletel,
bičal našo vas.

Kmetje so veseli
upali in peli:
»Lep bo žitni klas!«

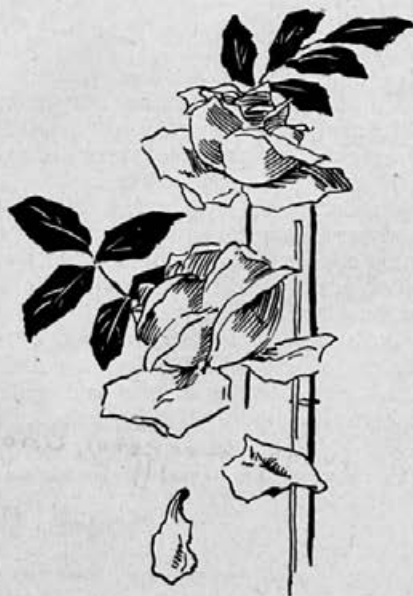
Dež se je zaletel,
vozle v vrvi spletel:
s točo ropotal.

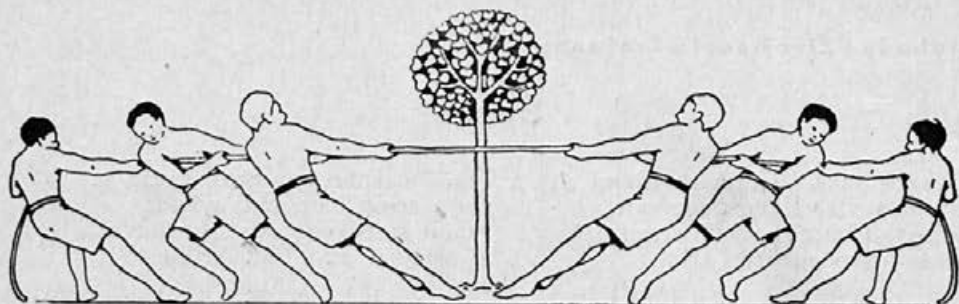
Kmetje so zakleli,
žalostno ihteli:
»Vrag ga je poslal!«

Dež jih nič ni vprašal,
točo je raznašal
in veselo lil.

Preden je ponehal
in se je upehal,
žabe je gostil.

da bi pele kvake:
saj jim polne mlake
vode je nalil!

Radovi našeg naraštaja

I. G., Ljubljana-Šiška:

Na taborenje

Zelo pozno sem prišel po seji domov. Komaj sem odprl vrata, sem ves zasopljeno povedal domačim: »Na taborenje gremo!«

Tema je bila v sobi. Iz mlakuž pod hribom se je skozi priprto okno čulo regljanje žab. Ležal sem na postelji na hrbtu. Vroče mi je bilo. Odejo sem vrgel s sebe. Buljil sem v temo. Mislil nisem na drugo kot na taborenje. Po glavi mi je brnelo: »Taborenje, taborenje!« V dremanju sem ustil: Taborenje, tabore...!« Nato sem zaspal.

Sanjal sem samo o taborenju.

Dobili smo dvojce velikih ponjav. Razpeti sta bili po travi. Goli, zagoreli mladci so ležali na njima. Iskali so luknje in razpoke, ki jih je bilo treba zašiti.

Pridno so jih iskali in še pridneje šivali. Smolnati sukanec se jim je prijemal prstov. Prsti so se lepili, komaj so jih razdruževali. Sonce jim je žgalo in rdečilo hrbtno. Potna telesa jim je včasih ohladil kdo s tem, da jih je vprav neusmiljeno polil z vodo.

Res, pridno so šivali. Luknjice so tesnili, luknje pa so zadelavali s krpami. Vedno manj in manj je bilo nevarnih odprtih, skozi katere bi ob deževnem času lil neprijeten curek na spodaj ležečega tabornika.

V mivki pod krogi je sedel kuhar in čistil kotle.

Vsi so mirno in tiho delali.

Nenadoma pa smo začuli hrušč. Hujši ni mogel biti niti ob obleganju Jerihe, kjer so se zaradi njega podrli obrambni zidovi. In kaj je bilo tu?! — Nekateri taborniki so se učili trobiti v rogove za taborenje.

V oblačilnici je bil že velik kup hranil. Moka, zdrob, fižol; vsaka stvar je bila posebej uvrščena.

V kotu je bilo nametano orodje: sekire, lopatice, žage, rovnice... S telovadišča se je čulo: »Če študent na rajžo gre, dobro pije, dobro je...«

Čez nekaj dni nas ni bilo več v Šiški. V prostrani, lepi naravi smo uživali vse dobrote in sladkosti taborenja...

Behaker Petar, Orlovat (preveo sa francuskog):

Henrik IV i seljak

Jednog dana, za vreme lova, Henrik IV, odvojivši se od svoje pratnje vidi jednog seljaka opružena pod drvetom. »Šta radiš ti tu!« upita ga. »Šta ja radim? Ja čekam ovde da vidim kralja, koji će proći.« — »E dobro« reče mu Henrik, »kada hoćeš videti kralja, uzjaši iza mene, ja ću te nositi na mesto gde ćeš ga videti po svojoj volji«. Seljak učini kako mu je bilo rečeno. Usput

je rekao: »Vi kažete, gospodine, da ćete mi vi pokazati kralja. Ali tamo ima još mnogo drugih osoba, kako ću za njega doznati?« — »Treba,« reče mu princ, »da paziš na onoga koji ima svoj šešir na glavi, kada ga svi ostali skinu, to je taj, koji je kralj.«

Kada dvorani opaze gospodara gde dolazi sa svojim neobičnim drugom, odmah svi skinu svoje šešire i poklone se svome vladaru. »E dobro,« reče Henrik seljaku: »Kaži mi sada, ko je kralj.« »Boga mi, gospodine,« odgovori seljak, »treba da budemo vi ili ja, jer mi smo samo osobe koje imaju šešir na glavi.«

Bendelja Božidar, Senj:

Na planinskom kanalu

Divno more! Naš stari brod seče mirnu vodu Planinskog Kanala. Naokolo svuda tišina, tek iz utrobe broda čuje se muklo udaranje stroja.

Srce mi se steže od bola gledajući našu tužnu Učku okrunjenu vencem laganih tankih oblacića tamo iza gordih klisura našeg Krka, koje se blesta na suncu poput bajoslovne zlatne gore. Ta Krk i je naša zlatna, ali i gvozdena gora. Ona, za kojom je posegao oholi tuđinac, ali i ona na kojoj je i osetio snagu slovenskog naroda. Ne naroda tisućletne kulture, ali naroda zdrava tela i duha. Oholi tuđin morao je da ode s našeg Krka, a naš narod postao je nacionalno još svesnijim i on stoji na svojoj litici kao prva, i kao najpouzdanija straža divne nam domovine.

Nasuprot Krku uzdigao se je ponosni starac Velebit. Načičkan mnogobrojnim glavicama naliči na stoglavoga diva, koji budno bdije nad svojim malim sinčićima Krkom, Rabom i ostalim onim descima naših otoka i otočića. Niz izrovana prsa tog našeg diva spušta se laka maglica. To su suze njegove za izgubljenim sinovima Cresom i Lošinjem. No snažan sunčani trak rasterao je suze našeg nesretnog diva i dao mu veseliji izgled. Tako će se jednoga dana razveseliti i čitav naš narod, jer će doživeti ostvarenje sna velike povorke naših junaka mača i pera predvođenih velikim zatočnicima jedinstva Jugoslovena Sv. Savom i vladikom Štrosmajerom. Vraćice se slavni dani Tomislava, Dušana, Kralja Matjaža i Kulinbana, i tada ćemo svi od krvave Soče pa do kajmakčalanskog visa posutog kostima naših heroja biti jedan snažan, složan i nedeljiv jugoslovenski narod.

Glasnik

† Br. prof. dr. Arnošt Muka. 12 oktobra o. g. umro je u Budišinu dr. Arnošt Muka u 70 godini svoga života. Život dra. Muke usko je povezan sa životom naše braće Lužičkih Srba, tog ostatka nekadašnjih Polapskih Slovena. Bio je učenjak svetskoga glasa, zato je i postao članom sviju slovenskih najviših naučnih ustanova, akademija znanosti. Ime dra. Muke, kao Slovena, bilo je poznato u svim slovenskim zemljama, budući nacionalnu svest Lužičkih Srba, koji su se najvećim delom baš njegovom zaslugom spasili nemačke odnorođnjačke politike. Bio je član Sokola visdeći u njemu jedinu garanciju narodnog samoodržanja, u koga je čvrsto verovao da će jednom doneti žudenu slobodu i njegovom malenom i patničkom narodu. — Večna mu slava!

† Brat inž. Vaclav Vorel. Češkoslovačko Sokolstvo pretrpelo je pred nekoliko dana veliki gubitak. Iskušani sokolski radenik, brat Vaclav Vorel, podlegao je svojoj bolesti. Sav svoj život, sav svoj rad posvetio je Sokolstvu i svojem narodu. Radio je u svim granama sokolskog uzgoja, a osobito se je istakao na tehničkom polju. Bio je pravi stručnjak za sastavljanje prostih vežaba. Bio je član prednjačkog zbora Praškog Sokola, član načelništva ČOS, a vršio je i mnoge druge važne funkcije u češkom Sokolstvu. Bio je desna ruka br. Vaničeka, bivšeg načelnika ČOS i Saveza slovenskog Sokolstva. Istakuo se je i kao sokolski pisac. Izdao je nekoliko stručnih knjiga, a njegove rasprave i članci mogli su se naći po svim sokolskim listovima. Slava mu!

Petnaestgodišnjica smrti dra. Janeza Ev. Kreka. 8 oktobra prošlo je 15 godina otkada je umro veliki Slovenac i Jugosloven dr. Janez Ev. Krek, propovednik jugoslovenske ideje i vođa slovenskog dela našega naroda. Dr. Krek bio je katolički svećenik, ali

njega nije smetala njegova svećenička haljina i njegov položaj da se javno i otvoreno preda radu za narod i za njegovu lepšu budućnost. Bio je sav u službi svoga naroda podižući ga duhovno, nacionalno i gospodarski. Osobito je važno napomenuti njegove reči, kao katoličkog svećenika, u kojima je jasno izraženo njegovo mišljenje o Sokolstvu i sokolskoj misli. U jednom njegovom pismu iz 1906 godine čitamo uz ostalo i ovo: »Nespametno je da telovežbačkim društvima izbiremo nova imena i novu odoru. Budimo Sokoli; pravila i odelo i sve sokolsko! Čemu konkurencija? Ideju sokolsku, kakova je uzrasla među Slovenima, primamo celu, kakova jest!«

Srećne li Jugoslavije, kad bi se čitavo naše svećenstvo povelu za ovim mudrim i jedino ispravnim mišljenjem velikog Jugoslovena, nacionaliste, svećenika.

Smučarski takmičarski red. Izišao je »Smučarski takmičarski red« (na srpsko-hrvatskom i slovenskom). Knjižica se naručuje kod načelništva SKJ u Ljubljani, Narodni dom uz cenu od 5 Din po komadu; s poštarinom 6 Din. — Po nekoliko primeraka knjižice poslano je i župskim izveštionicima kao i načelnicima društava, kod kojih mogu također da ga nabave sva braća i sestre.

Automobilska cesta kroz Saharu. Istočnoafrički automobilski klub je zaključio da će izgraditi automobilsku cestu kroz Saharu. Počeće kod Nairobia u srednjoistočnoj Africi, istočno od jezera Viktorija Njeansa, pa će, prolazeći kroz Saharu prema severu i zapadu, izaći kod Cente i Tangera. Tu će se priključiti već postojećoj vezi u Durbanu i Keptanu u južnoj Africi. Udaljenost između Nairobia i Cente iznosi 9000 km i tako će biti cesta koja ima da spoji ova dva grada, najduža automobilska veza, koja uopće postoji.

IZ UREDNIŠTVA!

Naredni broj »Sokolica« izići će pred božićem u mesecu decembru i to kao dvobroj novembar—decembar. S time će biti zaključeno XIV godište »Sokolica«.

Rukopise za idući broj »Sokolica« treba poslati uredništvu najkasnije do 1 decembra.

Upozorava se braću i sestre saradnike, da svoje sastavke pišu jasno, čitko, po mogućnosti pisaćim strojem i samo na jednoj stranici lista, dok druga stranica treba da ostane čista.

Rešenja iz 8 i 9 broja »Sokolica«

Popunjalka: Vodoravno: 1 Ko, 2 Toma, 3 Mi, 4 Ir, 5 Škot, 6 Aj, 7 El, 8 Vi, 9 Ja, 10 Ananas, 11 Ka, 12 Oko, 13 Vi, 14 Sa, 15 Ak, 16 Ah, 17 Vis, 18 Ep, 19 Taraba, 20 Tl, 21 Om, 22 Ima, 23 Ut, 24 Ah, 25 Mi, 26 Ma, 27 Luk, 28. La. — Okomito: 1 Ko, 2 Tirš, 3 Mi, 4 Ka, 5 Oj, 6 Om, 7 Avet, 8 Il, 9. Ja, 10 Ako, 12 Ovakav, 14 Sa, 20 Ah, 21 Ob, 22 Ima, 23 Um, 30 Na, 31 Ki, 32 Hi, 33 Set, 34 Pa, 35 Rt, 37 Kamata, 38 Ih, 39 Um, 40 Sal, 41 Al.

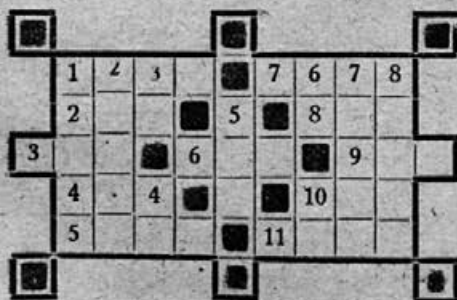
Magični kvadrati: I Vodoravno i okomito: 1 Soba, 2 Osam, 3 Bari, 4 Amil. — II Vodoravno i okomito: 1 Kes, 2 Oči, 3 Sin.

Popunjalka: Savana, Atila, Alpi, Iju, Ub, B, Be, Ere, Etna, Atina, Ananas.

Popunjalka: Vodoravno: 1 Ovan, 2 Ovaj, 3 More, 4 Monako, 5 Andora, 6 Kita, 7 Marna, 8 Adam. — Okomito: 1 Ohoho, 2 Nemoj, 4 Marta, 8 Mlava, 9 Onima, 10 Avram.

Popunjalka

(Sastavio naraštajac Behaker Petar, Orlovat)

Vodoravno: 1. Pribor za pisanje. 2. Glas kod pevanja. 3. Malen francuski. 4. Mesto na kome se održale veslačke utakmice za prvenstvo Evrope 1932 god. 5. Tele (nemački) 6 Najveća morska riba. 7. Prevozno sredstvo. 8 Nije star. 9. Jer francuski (fonet). 10 Začin jelu. 11. Roditelj.

Okomito: Domaća pernatá životinja. 2 Vrst praška za umivanje kose. 3. Geografski pojam. 4. Veznik (skrać.). 5 Najveća morska riba. 6. Lična zamenica. 7. Vrst brave. 8. Brdo kod Beograda. 10. Predlog.

Magični kvadrati

(Sastavio naraštajac Đuro Pohn, Sušine Đurdenovac)

1	2	3	4
2			
3			
4			

Vodoravno i okomito:

1. Živi u vodi.
2. Reka u Jugoslaviji.
3. Stara žena.
4. Jedinica za merenje papira.

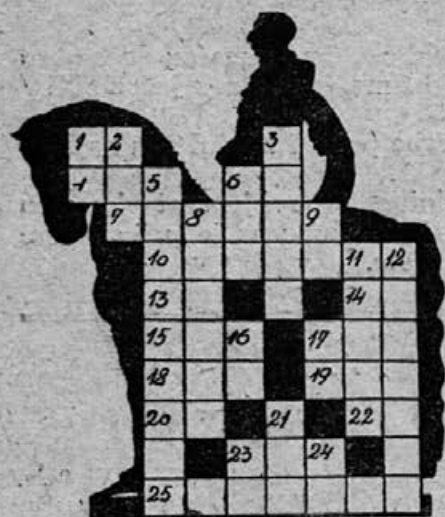
1	2	3	4
2			
3			
4			

Vodoravno i okomito:

1. Plaši decu.
2. Prkos.
3. Naziv u obitelji.
4. Sveta gora.

Križaljka »Naš Osvoboditelj«

(Puc Vladimir, Ljubljana)

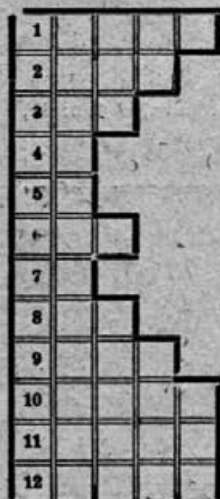

Navpik: 1. Igralna karta, 2. reka v Franciji, 3. reka v Afriki, 5. mesto v zetski banovini, 6. reka (špansko), 8. pridevnik, 9. ploskovna mera, 11. mesto v Grčiji, 12. slovenski kipar, 16. datumska kratica, 17. oblika pom. glagola, 21. švicarski kofon, 23. mesto v drinski banovini, 24. mera za tekočine.

Vodoravno: 1. Kem. znak za prvino, 4. posoda, 6. grška črka, 7. nasprotno od »domovina«, 10. mesto v Jugoslaviji, 13. kratica za samaritansko društvo, 14. kazalni zaimsek, 15. reka v Rumuniji, 17. odposlanec, 18. brezposlovni glagol, 19. osebni zaimsek, 20. enaka soglasnika, 22. števnik, 23. moško krstno ime, 25. ptič.

Popunjalke

(Sastavio naraštajac Behaer Petar, Orlovat)

Vodoravno:

1. Tiho.
2. Treba krojaču.
3. Grad u Italiji.
4. Zamenica.
5. Predlog.
6. Životinja.
7. Uzdah.
8. Napolje.
9. Protivno od ovde.
10. Naš dobar futbaler.
11. Oblik glagola ribati.
12. Zanimanje.

Okomito:

Ime i prezime Velikog Sokola.

Vodoravno:

1. Nije bolestan.
2. Milo.
3. Sprava za vežbanje.
4. Muško ime.
5. Oblik glagola videti.
6. Ponosit (množ.)

Okomito:

3. Sokolskipozdrav.

Brojčana zagonetka

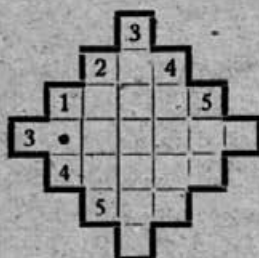
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6				
6	7	8	9	10					
- Mesto u Srbiji.
Muško ime.
Svi ljudi trebaju.

Magični kvadrat

(Puc Vladimir, Ljubljana)

Magični lik

(Puc Vladimir, Ljubljana)

Navpik in vodoravno:

1. Del zobovja.
2. Prelaz v indskem gorstvu.
3. Gora v Julijskih alpah.
4. Kum.
5. Mlečni izdelek.

Okomito i vodoravno:

1. Reka u Sibiriji.
2. Evropsko gorje.
3. Reka u Istri.
4. Muslimanski bog.

Vodoravno:

1. Deo tela.
2. Ptica.
3. Muško ime.
4. Mrak.